

[Уводник](#)

[Садржај](#)

[Резимеи](#)

[Contents and summaries](#)

УВОДНИК

Овај тематски број нашег часописа посвећен је стању демократије у данашњој Србији. Демократију, приликом конципирања овог темата, нисмо схватали само као један од механизма за регрутацију политичке елите и доношење политичких одлука, већ и као легитимни поредак који треба да дâ извесне друштвено пожељне резултате. Отуда овај темат обухвата како текстове који нагласак стављају на изборе и парламентарну процедуру (Слободан Антонић, Душан Павловић), тако и чланке који говоре о ширем контексту функционисања демократије у Србији: друштвеном (Оливера Павићевић, Зоран Видојевић), историјском (Гордон Бардош, Вељко Вујачић, Обрад Кесић), културном (Зоран Павловић) и спољнополитичком (Стивен Мејер, Алекса Ћилас).

Читалац ће приметити да је темат састављен од чланака на енглеском и српском језику „Енглески“ део темата настао је као резултат сарадње са колегом Гордоном Бардошем са Хариман института из Њујорка, који је пре неколико година намеравао да америчку академску публику упозна са актуелним искушењима и резултатима консолидације демократије у Србији. Како због извесних објективних тешкоћа није дошло до публиковања ових текстова у САД, Уредништво НСПМ је, у договору са колегом Бардошем и ауторима, преузело припремљене чланке и допунило темат са још неколико текстова на енглеском и српском. Тако је добијена целина од 10 радова који се, верујемо, добро допуњују и осветљавају различите аспекте демократске трансформације српског друштва - у шта се уклапају и текстови Владимира Ћурића о оправданости афирмативне акције у демократији, те Ане Вуковић о женама у политичком животу Србије (у рубрици Огледи),

као и осврт Слободана Дивјака (под индикативним насловом „Од социјализма до модерне демократије“) поводом изабраних дела Светозара Стојановића.

Општи закључак овог темата могао би се сажети у следећем. Демократија у Србији није настала 2000. године, а још мање се може рећи да је те године и одласком са власти Слободана Милошевића битка за демократију овде окончана. Будућност демократије у Србији зависи од способности елита да изграде институције, као и да не продубљују и не заоштравају распућеност српске политичке сцене, како „вербални грађански рат“, коме смо сви сведоци, не би ескалирао и претворио се у прави. Не може демократија бити то да једна од те две половине Србије уништи или искључи другу, већ да се обе отресе својих екстремиста и направе разуман историјски консензус. Но, с обзиром на то да су ове „половине“, или макар њихови поједини делови, на различите начине повезани са транснационалним структурама моћи, одговорност за очување парламентарне демократије и успостављање демократске јавности у Србији не лежи само на домаћим актерима (иако су они, разуме се, најодговорнији), него и на комплексном склопу међународних интереса и утицаја који се преко Србије и Балкана преламају.

Спољнополитичка дестабилизација Србије, наиме, не тиче се само директног угрожавања њених граница и њене територије, већ и поткопавања капацитета српских демократских установа да самостално решавају друштвене и политичке проблеме. У том смислу, извесна „малолетност“ српске демократије коју повремено критички констатујемо не долази само од мало година које броји наш обновљени парламентаризам, нити само од неспособности наших политичких актера, већ неретко и од настојања да се доношење кључних политичких одлука „теледиригује“, или, пак да се, ако таква „даљинска демократија“ не прође, ради на деструкцији свих самосталних, односно недовољно „контролибилних“ установа.

Са надом да ће већ сама детекција ових проблема бар у извесној мери припомоћи ствари демократије у Србији и допринети разумевању опасности којима је она изложена, Уредништво НСПМ позива своје сараднике да ову важну тему наставе да прате и истражују како бисмо јој се сви заједно вратили у неком од наредних свезака нашег часописа.

САДРЖАЈ

Уводник□ 3

ТЕМА БРОЈА: ДЕМОКРАТИЈА У СРБИЈИ ПОСЛЕ 2000.

Гордон Н. Бардош

Српска демократска традиција: компаративна перспектива 7

Алекса Ђилас

Срби и Европа 17

Слободан Антонић

Парламентаризам у Србији после 2000. 35

Душан Павловић

Србија у време и после Милошевића 53

Оливера Павићевић

Проблеми демократске трансформације у Србији 67

Стивен Е. Мејер

Србија: демократизација, спољни притисак и НАТО 83

Зоран Видојевић

Каква демократија и за кога? 101

Обрад Кесић

Стићи до заједничке Србије: српске политичке поделе

и могућност успостављања консензуса 121

Вељко Вујачић

Колико је српска политичка традиција јединствен случај? 135

Зоран Павловић

Демократска политичка култура у Србији пре и после демократских промена	157

Огледи

Владимир Ђурић

Оправданост афирмативне акције у демократији

и владавина права	177

Ана Вуковић

Жене у политичкој елити Србије	207

Осврт

Слободан Дивјак

Од социјализма до модерне демократије	231

Рецензије, прикази

Слободан Антонић

Слобода од неолибералне догме

(Бранко Милановић, *Два лица глобализације*) 239

Богдана Кољевић

За државу

(Слободан Самарцић, *Градња и разградња државе*) 242

Саша Гајић

Дух Бенцамина Дизраелија

(Милош Ковић, *Дизраели и Источно питање*) 346

Милица Весковић

Појединац и суверена држава

(*Трећи програм бр. 135–136, III–IV/2007*) 250

Уна Поповић

Моћ универзалне идеологије

(Славој Жижек, *Универзални изузетак*) 254

Ненад Милошевић

Актуелност либерализма данас

(Д.Лакићевић, Б.Стојановић, И.Вујачић, *Теоретичари либерализма*) . . 257

Contents..... 261

РЕЗИМЕИ

Гордон Н. Бардош

СРПСКА ДЕМОКРАТСКА ТРАДИЦИЈА: КОМПАРАТИВНА ПЕРСПЕКТИВА

Сажетак

Користећи модел компаративне анализе, аутор овог чланка разматра питање демократије у Србији током последње деценије. Упркос својој прошлости, демократија у Србији је од 5. октобра остварила битан на-предак (фер демократски избори, међународна сарадња, економске ре-форме). То значи да мишљење према којем Србија и даље није суштин-ски реформисана није тачно, а разлог за то је што се демократски напре-дак не везује за многе факторе, као што су БНП или политичка култура. Напротив, уместо уобичајених социоекономских фактора који се кори-сте да би се тумачила транзиција државе ка демократији, главне каузал-не варијабле за тумачење релативног успеха демократске транзиције у Србији су политичка стратегија и утицај међународног окружења.

Кључне речи: демократска транзиција, напредак, политичка стратегија, међународно окружење, градуалистички приступ.

Алекса Ђилас

СРБИ И ЕВРОПА

Сажетак

Овај чланак представља покушај преиспитивања целокупног историј-ског оквира односа између Србије и Европе. Полазећи од дијагнозе да се у већини западних публикација које су написане у последње две децени-је догађаји најчешће лоше разумевају, аутор истиче све аспекте који су значајни у српској историји од средњег века до данас, нарочито се освр-ћући на аспект остварења демократије и унутрашње и спољне факторе који су томе допринели. Аутор закључује да се однос Србије према Европи

разликује много од односа других из Источне Европе и да је реч о разумљивој амбивалентности љубави и мржње. Аргумент је, међутим, да за Србе не ма ал тер на ти ве за пад ном ли бе ра ли зму, али да Евро па та ко -ђе мора препознати сопствене грешке у односу на српску политику, кул-туру и историју.

Кључне речи: Срби, Европа, демократија, историја, култура.

Слободан Антонић ПАРЛАМЕНТАРИЗАМ У СРБИЈИ ПОСЛЕ 2000.

Сажетак

Пошто се да одређење парламентаризма и опише стање парламента-ризма под Милошевићем (1990–2000), у чланку се износе и разматрају подаци о раду Скупштине Србије од 2001. до 2004. године. Подаци по-казују да се, у раздобљу Ђинђић-Живковићеве владе, парламентаризам у Србији налазио на једнако ниским гранама као и у доба Милошевића. Тек са одлуком Уставног суда, од 27. маја 2003. којом су посланици по-стали независни од странака, као и са образовањем слабе, мањинске вла-де (2004), дошло је до јачања парламентаризма у Србији.

Кључне речи: парламент, посланици, странке, одлучивање.

Душан Павловић

СРБИЈА У ВРЕМЕ И ПОСЛЕ МИЛОШЕВИЋА

Сажетак

Класификација Милошевићевог режима као ауторитарног и Ћинђићеве владе као демократске представља уобичајено поједностављивање којем измиче права природа и развој демократије у Србији. Аутор дока-зује да је Милошевићев режим био неконсолидовани облик демократије јер су и опозиција и избори били од великог значаја. Ипак, Србија није постала консолидована демократија, већ се пре развијала кроз преплита-ње ауторитарних и демократских елемената. У другом делу чланка аутор расправља о првој влади након Милошевића коју је водио Ћинђић, за-кључујући да је и ова влада такође подбацила у ојачавању институција, али да је овај неуспех, у овом случају, био условљен погрешним схвата-њем значења економских реформи. Ово, међутим, још увек не оправда-ва употребу ауторитарних средстава.

Кључне речи: Милошевић, Ћинђић, ауторитарни режим, изборна аре-на, законодавна арена, институције.

Оливера Павићевић

Институт за криминолошка и социолошка испитивања

Београд

ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТСКЕ ТРАНСФОРМАЦИЈЕ У СРБИЈИ

Сажетак: У раду се анализира процес демократизације српског дру-штва на темељу остваривања процеса индивидуализације. Утврђивање суштинских својстава развијених

демократских друштава резултирало је закључком о изванредном значају процеса индивидуализације – осмишљеном сазревању индивидуе као друштвеног ентитета, чија је слобода загарантована институцијом права. Након кратког увида у различитост проблематике демократија развијених западних земаља и процеса демократизације у Србији, анализирани су потенцијали и препреке у остваривању шанси које је понудио петооктобарски догађај

Кључне речи: *демократија, индивидуализација, ауторитарност, идеологија, транзиција, демократска консолидација.*

Стивен Е. Мејер

СРБИЈА: ДЕМОКРАТИЗАЦИЈА, СПОЉНИ ПРИТИСАК И НАТО

Сажетак

У овом чланку аутор истражује узрок спољних прилика и притиска на Србију на њеном путу да употпуни развој савременог модела демократије. Критичка анализа показује да мантра Запада према којој Србија мора постати део евроатлантске архитектуре почива на арбитарним одређењима демократије, вредносним судовима који успостављају разлику између либералне и нелибералне демократије, као и на идеји о историјским „таласима“ демократизације. Аутор даље аргументише да су основни инструменти демократизације у скоријој прошлости били амерички војни ресурси и да је званично

саопштено да је циљ НАТО да се прошири у централну и источну Европу. Цена уласка Србије у НАТО не би била са-мо ризична финансијска вежба, већ је она бесмислена и са становишта безбедности као и са становишта српских националних интереса.

Кључне речи: Србија, спољни притисак, демократија, НАТО, демо-кратска теорија мира, евроатлантски савез, национални интереси.

Зоран Видојевић

Институт друштвених наука Београд

КАКВА ДЕМОКРАТИЈА И ЗА КОГА?

Сажетак: Стање демократије у Србији данас горе је и теже од кризе. Оно је првенствено у знаку системског банкротства и цивилизацијске регресије. Србија преживљава троструку драму: социјалну, развојну и државну. Одатле се мора поћи у сагледавању стања демократије. Она се своди на нестабилну процедуру и највише одговара првој десетини ста-новништва, најмоћнијим и најбогатијим. Њена је будућност неизвесна. Низ емпиријских показатеља сведочи да постоји изразито незадовољ-ство грађана општим стањем друштва Србије и нивоом демократије у њему. Такво стање највише произлази из природе успостављеног систе-ма и преовлађујуће неспособности, као и историјске превазиђености управљачких елита као целине. Из њега настаје и јака могућност ауто-ритарног заокрета, као и провале социјалног гнева.

Кључне речи: Србија, криза, цивилизацијски регрес, демократија, нео-либерализам, социјално незадовољство

Обрад Кесић

СТИЋИ ДО ЗАЈЕДНИЧКЕ СРБИЈЕ: СРПСКЕ ПОЛИТИЧКЕ ПОДЕЛЕ И МОГУЋНОСТ УСПОСТАВЉАЊА КОНСЕНЗУСА

Сажетак

У овом чланку аутор разматра историјске и савремене услове који обликују политичку сцену Србије. Истражујући промашаје и „левице“ и „деснице“ аутор закључује да обе успоравају успостављање неопходног консензуса, на темељу којег Србија може да постане потпуно развијено демократско друштво. Аутор истиче улогу неколико фактора који су одлучујући за компромис и консензус: јасна идентификација националних интереса, реализација и процеса и супстанце демократије, већа критичност у погледу захтева који долазе споља, признање чињенице да су тренутно све странке на политичкој сцени демократске и развијање конструктивног става.

Кључне речи: левица, десница, компромис, консензус, демократија, заједничка Србија.,

Вељко Вујачић

КОЛИКО ЈЕ СРПСКА ПОЛИТИЧКА ТРАДИЦИЈА ЈЕДИНСТВЕН СЛУЧАЈ?

Сажетак

У овом чланку аутор расправља о кључним аспектима српске политичке традиције као и о њеној савременој пракси, усредсређујући се на критичко преиспитивање структуре аргумената о „српској јединствено-сти“ који су и даље најприсутнији у западној литератури о Србији. Ан-тимилошевићевска револуција из октобра 2000. мало је учинила да се промени доминантни поглед на Србију и њену историју. У првом делу чланка аутор закључује да негативна перцепција српског национализма која постоји на Западу а кристалисала се деведесетих, траје и даље, те да ће вероватно пратити српску демократску елиту још неколико година. У другом делу аутор нуди алтернативни поглед на континуитете у српској политичкој култури и на њихове импликације у садашњости. Он тврди да либерална политичка традиција у Србији није замрла ни током пери-ода комунизма, као и да српски национализам није био „империјали-стички“, за разлику од национализма који се јавио код осталих народа бивше Југославије. Сходно томе, српска политичка култура историјски није „ауторитарнија“, „агресивнија“ нити „антизападна“, али српска де-мократска, политичка и културна елита морају критички преиспитати своје националне вредности.

Кључне речи: историја Србије, српска политичка традиција, једин-ственост, западна јавност, политичка култура, национализам.

Зоран Павловић

Институт друштвених наука Београд

ДЕМОКРАТСКА ПОЛИТИЧКА КУЛТУРА У СРБИЈИ ПРЕ И ПОСЛЕ ДЕМОКРАТСКИХ ПРОМЕНА

1

Садржај: У раду се анализира прихваћеност вредности самоизража-вања у Србији које су се у ранијим истраживањима сличног типа пока-зале као суштински део демократске политичке културе. На основу по-датака из Светске студије вредности која је у Србији спроведена 1996. и 2001. године, анализира се повезаност вербалне подршке демократији на ставовском нивоу са дубљим синдромом који укључује толеранцију, партиципацију и наглашавање слободе. Показало се

да популација Србије у већини подржава демократију, али слабо прихвата вредности само-изражавања, како у једном, тако и у другом посматраном периоду. Ана-лиза индивидуалних разлика показује да се у популацији Србије не може говорити о једној димензији вредности самоизражавања, већ о две неза-висне диспозиције које показују различиту динамику и смер промене из-међу два посматрана периода, као и с обзиром на генерацијску припад-ност испитаника. У закључном делу се разматра релевантност генера-цијске хипотезе као модела за објашњење уочених промена.

Кључне речи: политичка култура, вредности самоизражавања, Светска студија вредности, Србија.

Владимир Ђурић

НСПМ Београд

ОПРАВДАНОСТ АФИРМАТИВНЕ АКЦИЈЕ У ДЕМОКРАТИЈИ И ВЛАДАВИНА ПРАВА

Сажетак: Од појаве афирмативне акције не престају спорења о њеној оправданости. Рад је покушај да се на уском примеру афирмативне акције сагледа један вид могућег односа између правде, једнакости и владавине права у демократском поретку. Давање првенства на основу припадности мањинским групама (преференцијални третман) и минимално или максимално загарантовано учешће припадника мањинских група у различитим програмима или појавама (систем квота) сматрају се најдискутабилнијим видовима афирмативне акције. Поборници преференцијалног третмана и система квота оправдавају такве мере афирмативне акције компен-заторном правдом. Многи аутори извесним мерама афирмативне акције замерају неусклађеност са слободом тржишта. Заговорници преференцијалног третмана и система квота једнакост схватају у смислу оствари-вања људских права и социјалне правде. Насупрот томе, противници ова-квих мера истрајавају на изворном либералном схватању једнакости као

једнакости шанси која се институционализује формалном једнакошћу у правном поретку. Различита схватања једнакости доводе и до различите оцене усклађености мера афирмативне акције са владавином права.

Кључне речи: *афирмативна акција, демократија, једнакост, влада-вина права, преференцијални тертман, квоте.*

Ана Вуковић

Филозофски факултет Београд

ЖЕНЕ У ПОЛИТИЧКОЈ ЕЛИТИ СРБИЈЕ

Сажетак: Налази изложени у овом раду део су истраживања које је ауторка спровела током 2007. међу политичком елитом у Народној скупштини Србије, а тичу се односа између политичког утицаја, рода и статуса жене у парламенту. У периоду посткомунистичке транзиције у Србији утицај жена у политици је, у целини узев, био низак. У сазиву 1991. године било је свега 1,6 одсто жена посланица, док се у сазиву 2007. њихов удео ипак повећао на 20,8 одсто. Главна хипотеза овог истраживања била је да, иако је удео жена у српској политици у последње време порастао, њихов политички утицај је и даље остао низак. Испитује се хипотеза која се односи на постојање родне разлике у политици, кроз анализу ставова посланика жена и мушкараца у скупштини. Нарочито же-не политичарке мисле да је утицај жена у високој српској политици још увек знатно нижи него што би то морао да буде. Према резултатима овог истраживања постоји изражен јаз између мушког и женског политичког дневног реда, као и разлике у њиховом политичком понашању. Ми-

шљење о „квотама“ је различито. Неке жене држе да је реч о сувишној „позитивној дискриминацији“, друге пак мисле да је реч о обезбеђењу нужне критичне масе, неопходне у „крхким“ друштвима у транзицији

.

Кључне речи: политичка елита, утицај, политичка партиципација, род, политички статус.

CONTENTS

NEW SERBIAN POLITICAL THOUGHT

New Edition, vol. XVI (2008), no. 3–4

Editorial 3

TOPIC OF THE ISSUE: **DEMOCRACY IN SERBIA AFTER 2000**

Gordon N. Bardoš

Serbia's Democratic Transition: A Comparative Perspective 7

Aleksa Đilas

Serbs and Europe 17

Slobodan Antonić

Parliamentarianism in Serbia after 2000 35

Dušan Pavlović

Serbia During and After Milosevic 53

Olivera Pavićević

Problems of Democratic Transformation in Serbia 67

Steven E. Meyer

Serbia: Democratization, External Pressure, and NATO	83

Zoran Vidojević

What Democracy and for Whom?	101

Obrad Kesić

Getting to a Common Serbia: The State of Serbian Political

Divisions and the Possibility for Building Consensus	121

Veljko Vujačić

The Serbian Political Tradition: How Exceptional?	135

Zoran Pavlović

Democratic Political Culture in Serbia Before and After Democratic Changes	157

Studies

Vladimir Đurić

Justification of Affirmative Action in Democracy and the Rule of Law . . 177

Ana Vuković

Women in Serbian Political Elite 207

Retrospection

Slobodan Divjak

From Socialism to Modern Democracy 231

Reviews

Slobodan Antičić

Being Free from Neo-liberal Dogma

(Бранко Милановић, *Два лица глобализације*) 239

Bogdana Koljević

For the State

(Слободан Самарџић, *Градња и разградња државе*) 242

Saša Gajić

The Spirit of Benjamin Disraeli

(Милош Ковић, *Дизраели и Источно питање*) 246

Milica Vesković

The Individual and the Sovereign

(*Трећи програм бр. 135–136, III–IV/2007*) 250

Una Popović

The Power of a Universal Ideology

(Славој Жижек, *Универзални изузетак*) 254

Nenad Milošević

Topicality of Modern Liberalism

(Д.Лакићевић, Б.Стојановић, И.Вујачић, *Теоретичари либерализма*) . . 257

Contents   261

SUMMARIES

Gordon N. Bardos

Harriman Institute, Columbia University New York

SERBIA'S DEMOCRATIC TRANSITION: A COMPARATIVE PERSPECTIVE

Summary: In this article, applying a model of comparative analysis, the author examines the issue of democracy in Serbia in the last decade. Despite its past, since October 5th, Serbia's democratic transition has made important progress (fair democratic elections, international partnerships, economic reforms). This means that the school of thought according to which Serbia still remains essentially unreformed is wrong, but this is because its democratic

progress is not linked to much to factors such as GDP or political culture. On contrary, instead of the usual socio-economic factors used to explain a state's transition to democracy, the leading causal variables for explaining relative success of Serbia's democratic transition are political strategy and influence of the international environment.

Key words: *democratic transition, progress, political strategy, international environment, gradualist approach.*

Aleksa Djilas

Belgrade

SERBS AND EUROPE

*Summary: This article represents an attempt to examine the entire historical framework of the relation between Serbia and Europe. Begining with the diagnoses that most of the published material in the West in the last two deca
des about the politics in ex-Yugoslavia and Serbia often misinterprets events, the author underlines the most significant aspects of Serbian history from medieval times to the present, with a special focus on the aspect of realization of democracy and influence of both internal and external factors that contri
buted to it. The author concludes that Serbia's relation with Europe resembles the relation of other East Europeans and that it is the understandable ambiva-
lency of love and hate. The argument, however, is that for Serbs there is no alternative to the values of Western liberalism, but that Europe must also reco
gnize its own shortcomings in regard to Serbian politics, culture and history.*

Key words: *Serbs, Europe, democracy, history, culture.*

Slobodan Antonic

Faculty of Philosophy Belgrade

PARLIAMENTARIANISM IN SERBIA AFTER 2000

Summary: After defining parliamentarism and describing its state under Milošević (1990–2000), the article provides and analyzes facts about the work of Serbian Parliament in the period between 2001 and 2004. The data show that parliamentarism was equally degraded during the governments of Đinđić and Živković, as well as under Milošević. It was only after the ruling of the Supreme Court of May 27th 2003 that members of parliament became independent from their parties and forming of the weak minority government that parliamentarism in Serbia strengthened.

Key words: parliament, members of parliament, parties, decision-making.

Dušan Pavlović

Faculty of Political Science Belgrade

SERBIA DURING AND AFTER MILOSEVIC¹

Summary: Classification of Milošević's regime as authoritarian, and Đinđić's government as democratic represents a prevailing oversimplification that misses out the nature and development of democracy in Serbia. The author argues that Milošević's regime was a unconsolidated form of democracy because the opposition and elections mattered a great deal in it. Still, it never became a consolidated democracy but rather evolved as a combination of authoritarian and democratic elements. In the second part of the article, the author discusses the first post-Milošević government headed by Đinđić, concluding that it had also failed in strengthening of institutions, but that this failure, in difference, was due to a misunderstanding of the meaning of economic reforms. This, however, still does not justify the use of authoritarian means.

Key words. Milošević, Đinđić, democracy, authoritarianism, the electoral arena, the legislative arena, institutions.

Olivera Pavićević

PROBLEMS OF DEMOCRATIC TRANSFORMATION

IN SERBIA

Summary

This paper analyzes the process of democratization of Serbian society, which is based on individualization. Determining essential features of democratic societies resulted in the conclusion that the process of individualization is of crucial importance; it can be defined as meaningful maturation of the individual as a social entity, whose freedom is guaranteed with the institution of law. After a short insight into the variety of issues in developed Western countries and the process of democratization in Serbia, the author gives an analysis of the potentials and obstacles to the opportunities that opened up after October 5 events.

Key words: democracy, individualization, authoritarianism, ideology, transition, democratic consolidation.

Steven E. Meyer

National Defense University Washington, D.C.

SERBIA: DEMOCRATIZATION, EXTERNAL PRESSURE, AND NATO

Summary: In this article the author investigates the subject of external circumstances and pressures on Serbia on its journey to fully develop a contemporary model of democracy. A critical evaluation of the Western generated mantra that Serbia must become part of Euro-Atlantic architecture is derived from the arbitrary determinations of democracy, the value judgements of the distinction between liberal and illiberal democracy and the examination of historical „waves“ of democratization. The author further argues that the primary instruments of democratization in the recent past had been American military resources and that it was officially made clear that the goal of NATO is to expand into Central and

Eastern Europe. The cost for Serbia to join NATO would not be only a risky financial exercise, but is meaningless from the standpoint of security and Serbia's national interests as well.

Key words: Serbia, external pressures, democracy, NATO, democratic peace theory, Euro-Atlantic community, national interests.

Zoran Vidojević

WHAT DEMOCRACY AND FOR WHOM?

Summary

The state of democracy in Serbia today is worse and harder than the crisis. Above and beyond all it is marked by systemic bankruptcy and civilization regression. Serbia is currently surviving a three-level drama: social, developmental and state. This is the leading point from which every analysis of its democratic conditions needs to be undertaken. Democracy is reduced to unstable procedure that goes in favor of the richest and most wealthy part of Serbia's population. Its future is uncertain. A multiplicity of empirical observations testify that majority of citizens are dissatisfied with the general condition of Serbia's society and its level of democracy. This condition for the most part comes forth from the nature of the constituted system and prevailing incapability, as well as from the fact that governing elites as a whole are historically not up to date. From this, a possibility of authoritarian turn as well as one of social anger arise.

Key words: Serbia, crisis, civilization regress, democracy, neoliberalism, social dissatisfaction.

Obrad Kesić

New York

GETTING TO A COMMON SERBIA: THE STATE OF SERBIAN POLITICAL DIVISIONS AND THE

POSSIBILITY FOR BUILDING CONSENSUS

Summary: In this article the author discusses both historical and contemporary conditions that shape the current political scene in Serbia. Investigating the shortcomings of “left” and “right”, the author concludes th at each of them slows the establishment of a much needed basic consensus for guiding Serbia on its course to become a fully democratic society. In order to reach a compromise and consensus that would represent the road to a common Serbia, the authors emphasizes the role of several decisive factors: clear identification of national interests, realization of both process and substance of democracy, criticism in respect to the demands from abroad, the recognition of the fact that all parties on the contemporary political scene are democratic and development of a constructive attitude.

Key words: left, right, compomise, consensus, democracy, common Serbia.

Veljko Vujačić

Oberlin College Ohio

THE SERBIAN POLITICAL TRADITION: HOW EXCEPTIONAL?

Summary: In this article the author discusses the crucial aspects of Serbian political tradition as well as its recent political practice, focusing on the critical examination of the structure of arguments on „Serbian exceptionalism“ which are still most present in the Western literature about Serbia. The anti-Milošević revolution of October 2000 has done little to change the dominant view of Serbia and Serbian history. In the first part of the article the author concludes that the negative Western public perception of Serbian nationalism that crystallized in the 1990s has carried over into the present and is likely to haunt Serbia’s democratic elite for some years to come. In the second part, the author proceeds to offer an alternative view of continuities in Serbian political culture and their implications for the present. The author argues that liberal political tradition did not die in Serbia even during the communist period, and that Serbian nationalism was not „imperialist“ in difference to other ex-Yugoslav nationalities. In conclusion, the Serbian political culture is historically no more „authoritarian“, „aggressive“ and „anti-Western“, but that Serbia’s democratic political and cultural elite does need to undertake a critical examination of its national values.

Key words: Serbian history, Serbian political tradition, exceptionalism, Western public, political culture, nationalism.

Zoran Pavlović

DEMOCRATIC POLITICAL CULTURE IN SERBIA BEFORE AND AFTER DEMOCRATIC CHANGES

Summary

The aim of this article is the analysis of the acceptance of self-expression values in Serbia for which, in the previous research of the same type, it has been shown that they form the essential part of democratic political culture. Based on the data collected in the World Values Study, conducted in Serbia in 1996 and 2001, the article investigates the connection of lip service to democracy on the attitude level with the deeper syndrome which includes tolerance, participation and emphasis on freedom. It has been shown that the Serbian population largely supports democracy, but rarely accepts self-expression values, in the first as well as in the second observed period. The analysis of individual differences has demonstrated that, regarding Serbian population, one cannot talk about a single dimension of self-expression values, but two independent dimensions, showing different dynamics and the direction of change between the two observed periods, as well as between the respondents' generation cohorts. The conclusion discusses the relevance of generation hypothesis as the model for the explanation of the detected changes.

Key words: political culture, self-expression values, World Values Study, Serbia.

Vladimir Djurić

JUSTIFIABLENESS OF AFFIRMATIVE ACTION IN DEMOCRACY AND RULE OF LAW

Summary

Since it first emerged, the affirmative action gave rise to on-going disputes on its justification and constitutionality. This paper seeks to establish a possible correlation between justice, equality and constitutionality in a democratic order using one specific example of affirmative action. Preferential treatment of the members of minority groups and minimum or maximum guaranteed participation of the members of minority groups in different programs or activities (quotas) are considered the most controversial forms of affirmative action. The advocates of preferential treatment and quotas justify such measure of affirmative action as compensatory justice. Many authors object to some measures of affirmative action as incompatible with the

free market principles.

The advocates of preferential treatment and system of quotas perceive the equality in terms of human rights and social justice. On the other hand, the opponents of such measures insist on the original liberal perception of equality as equal opportunities institutionalized by formal equality in a particular legal system. Different perceptions of equality are conducive to different assessments of compliance of measures of affirmative action with the principle of rule of law. Analysing different cases of assessment of constitutionality of affirmative action in different legal systems, it may be concluded that the philosophical dilemma on constitutional equality and its contemporary meaning and application should be sought through the constitutional process, through constitutional amendments and normative regulation, and not through judicial review.

Key words: affirmative action, democracy, equality, rule of law, preferential treatment.

Ana Vuković

WOMEN IN SERBIAN POLITICAL ELITE

Summary

The findings examined in this paper are part of the research submitted by the author during 2007, considering political elite in Serbian National Assembly and the relationship between political influence, gender and status of women in Parliament. During the period of post-communist transition in Serbia, women's influence in politics was very low in general. There were 1.6% of women deputies in 1991, and 20.8% in 2007. The main hypothesis of the research is that although the number of women in Serbian politics has recently increased, their political influence is not very strong. The author also examines the hypothesis concerning the existence of gender differences in politics by analyzing opinions of both female and male MPs. Women politicians think that the role of women in high politics and their influence is still lower than it should be. According to the findings there is a gap between men's and women's political

agenda and there are also differences between their political behavior. Opinions about 'quota' are different. Some women think that it is the so-called positive discrimination, others think that critical mass is necessary, especially in 'fragile' societies in transition.

Key words: political elite, influence, political participation, gender, political status.